

Kronikk

Fróðskaparsetrið samtykkir málpolitikk

Endamálið er samsvar millum mál- og granskingarpolitikk, tí føroyskt dragnar ov nógv í kappingini við enskt

Ein uppperð av vísindaligum greinum, skrivaðar á Fróðskaparsetrinum í fjør, vísir, at triggjar vóru á føroyskum, 97 á enskum og seks á øðrum málum.

Fyrivarni skal takast, tí hetta er ein skjót, leyslig uppperð, og uppperðarhættir kunnu variera (her eru t.d. bókur ikki við, og somu greinir kunnu kanska koma fyri fleiri ferðir, tí fleiri rithøvundar hava verið um tær).

Men lutfallið er greitt.

Nógv tær flestu vísindaligu greinirnar verða skrivaðar á enskum. Tað er sjálvandi frálíkt, tí tað vísir, at føroyskir granskarar taka lut í altjóða gransking og skriva í tíðarrit, sum granskarar úr øðrum londum lesa, og á tann hátt er gransking í Føroyum partur av einum altjóða samskipti og kjaki. Fyri føroyska málið er tað hinvegin ikki gott, tí føroyskt verður ikki brúkt, ment og mýkt sum vísindamál.

Altjóða og føroyskt

ST-felagsskapurin UNESCO vísir stóðugt á stóra týðningin, sum livandi og sterk móðurmál hava fyri samfelagsliga menning, fólkaraði, javnrættindi og útbúgvingarmøguleikar. UNESCO ger samstundis vart við týðningin, sum kunnleikin til fremmandamál hevur fyri altjóða samstarv, samskipti, opinleika og tollyndi.

Í útbúgvingarligum samanhangi kann orðaskiftið um mál lættliga gerast einfalt og harðligt. Tey, sum gera vart við týðningin av at duga og brúka fremmandamál,

mál, verða søgd ikki at hugsa um móðurmálið, og tey, sum gera vart við týðningin av at duga og brúka móðurmálið, verða skírd heimføðingar ella í besta føri romantikarar.

Í skúlum og á universitetum um allan heim hoyrast nógv ymisk mál. Samstundis eru universitet vanlig knýtt at einum ávísam landi ella øki og einum móðurmáli. Tað hevði eisini verið avmarkandi fyri einstaklingar og fyri samfelagsligu menningina, um tað ikki var so. Danskt verður brúkt í Keypmannahavn, ítalskt í Bologna og føroyskt á Fróðskaparsetrinum. Ella soleiðis hevur tað verið.

Í gransking og undirvísing á hægri stigi í dag eru móðurmálini komin undir trýst, tí enskt verður alt meiri vanligt.

Føroyskt er enn vanlig samskiftismálið á Fróðskaparsetrinum, men við fleiri útlenskum granskarum í starvi, útlenskum vitjanum, altjóða samstarvi o.s.fr.

verður enskt brúkt meiri og meiri. Fleiri fundir á Fróðskaparsetrinum verða hildnir á enskum, og ráðstevnir verða bert í undantaksføri hildnar á føroyskum.

Í Fróðskaparriti, einasta føroyska vísindaliga tíðarritinum, standa greinir á enskum lið um lið við greinir á føroyskum, og tað er trupult hjá Fróðskaparriti at kappast við útlensk vísindalig tíðarrit um greinir frá føroyskum granskarum.

Hugsanin um at menna føroyskt sum vísindamál er ikki slept. Men í gerandisdegnum mugu granskarar velja, og serliga fyri ungar granskarar tykist valið einfalt, tí við ongum greinum í altjóða viðurkendum tíðarritum, fáa teir ikki stórv og ikki granskingarpengar.

Mál- og granskingarpolitikkur

Eitt ósamsvar tykist vera millum málpolitikk og granskingarpolitikk í Føroyum og í Norðurlondum sum heild. Vit vilja verja, varðveita, menna og greina móðurmálini, og vit krevja, at tey, sum flyta til okkara úr øðrum londum, skulu læra okkara mál, meðan vit í hægri undirvísing og gransking leggja dent á altjóðagerð og at skriva á enskum í altjóða tíðarrit (og á tann hátt eru móðurmálini fyri týðningarmiklum økismissi). Tað er vert at minna á, at undirvísing, gransking og málpolitikkur hanga saman.

At krevja føroyskt krevur sitt

Fróðskaparsetrið er ein føroyskur stovnur. Hugsaðu vit t.d. einans um gransking og undirvísing á altjóða stigi, leyst av føroyskum, kundu vit – kanska lættari – latið eina deild av einum útlenskum universiteti upp í Føroyum.

Tað hevur stóðugt verið ein sjálvsagdur partur av virkseminum á Fróðskaparsetrinum at virka fyri føroyskum máli bæði í undirvísing og í gransking umframt at granska í viðurskiptum, sum eru serliga viðkomandi fyri føroyska samfelagið. Stevnumiðið gongur aftur til Føroya Fróðskaparfelag, sum varð stovnað í 1952. Tað hevur samstundis verið ein ambition at undirvísa og útínna gransking á hægsta altjóða stigi.

Seinast er hetta staðfest í lógini fyri Fróðskaparsetur Føroya frá 2012.

Slíkt virksemin - á "hægsta altjóða stigi" - letur seg einans gera, um Fróðskaparsetrið samstarvar við onnur universitet, og um granskarar á Fróðskaparsetrinum taka lut í altjóða gransking og skriva vísindaligar greinir í altjóða tíðarrit, tað vil siga á enskum. Enskt er lykilin til altjóða vísindaligt samskipti og samstarv. Hvussu røkka vit báðum?

Ein av granskarunum, sum metti um mína ph.d.-umsókn á sinni, var týskari búsitandi í Danmark. Tá eg seinni møtti honum á einari ráðstevnu, og hann fekk at vita, at eg skrivaði ritgerðina á føroyskum, ógvaðist hann við og helt, at pengarnir vóru mest sum burturspiltir. At vera føroy-

Eitt ósamsvar tykist vera millum málpolitikk og granskingarpolitikk í Føroyum og í Norðurlondum sum heild